

Гуйван П. Д.,

кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, докторант
Інституту держави і права імені В. М. Корецького
Національної академії наук України

МОМЕНТ ПОЧАТКУ ЗАХИСТУ ПРАВА КРЕДИТОРА У ЗОБОВ'ЯЗАННІ З НЕВИЗНАЧЕНИМ СТРОКОМ

Анотація. Робота присвячена науковому дослідженню актуального питання про визначення початкового моменту перебігу позовної давності для вимог за зобов'язаннями, у яких невизначений строк виконання. Встановлено, що невдале нормативне формулювання правила ч. 5 ст. 261 ЦК України дозволяє по-різному тлумачити початковий термін цього строку. Найбільш спірним моментом є можливість обрахування давнісного строку від часу укладення договору. Адже, якщо розуміти прописане у законі слово «вимога» як регулятивне повноваження вимагати виконання передбаченого сторонами обов'язку, то таке право належить вірителю саме від початку дії договору. Автор публікації наполегливо та переконливо підкреслює, що у ч. 5 ст. 261 ЦКУ мова йде про охоронну вимогу, яка виникає у кредитора тільки після порушення його права. Саме такий зміст «вимоги» узгоджується з головними началами цивілістики, згідно з якими право на захист (право на позов), а відтак і позовна давність може виникнути тільки після правопорушення. Зрештою, такий сенс початковому моменту давнісного перебігу надають і національні правозастосовні органи. Та попри це редакція законодавчого правила залишається незмінною. Звісно, викликають занепокоєння випадки безкінечно довгого не пред'явлення саме регулятивної вимоги про початок виконання таких зобов'язань, що вкрай небажано з точки зору розвитку динаміки ділового обороту. Дійсно, занадто довга тривалість можливості звернення до суду зменшує дисципліну учасників, надає їхнім відносинам характеру невизначеності, мінімізує об'єктивні можливості судового захисту і, отже, суперечить суспільним інтересам. Але обраний нормотворцем спосіб уникнення такого негативу шляхом початку і закінчення позовної давності (погашення домагання) без фіксації факту порушення є вкрай невдалим. Не підходить і обстоювана в доктрині та в окремих легіслатурах позиція, за якої позовна давність починається, коли кредитор не пред'явив регулятивної вимоги в розумний строк, бо, позаяк розумний строк є різновидом визначеного, взагалі не діє інститут унормування невизначених строків. Тож, автором пропонується внести зміни в закон, встановивши максимальний термін для заявлення регулятивної вимоги вірителя та зазначивши, що у разі не пред'явлення до цієї дати такої вимоги починається перебіг пільгового семиденного чи іншої тривалості строку.

Ключові слова: початок перебігу, позовна давність, вимога, строк.

Guyvan P. D. The moment of the beginning of the protection of the right of the creditor in an obligation with an indefinite term

Abstract. The work is devoted to the scientific study of the topical issue of determining the initial moment of the statute of limitations for claims for obligations that have an indefinite performance period. It has been established that the normative wording of the rule of Part 5 of Art. 261 of the Civil Code of Ukraine allows different interpretations of the initial term of this term. The most controversial point is the possibility of calculating the statute of limitations from the time of conclusion of the contract. After all, if we understand the word "requirement" written in the law as a regulatory authority to demand the fulfillment of the obligation stipulated by the parties, then such a right belongs to the creditor precisely from the beginning of the contract. The author of the publication persistently and convincingly emphasizes that in Part 5 of Art. 261 of the Civil Code, we are talking about a protective claim that arises from the creditor only after his right has been violated. This content of the "requirement" is consistent with the main principles of civil law, according to which the right to defense (the right to sue), and hence the statute of limitations, can arise only after an offense has been committed. After all, national law enforcement bodies also give such a meaning to the initial moment of the ancient course. Despite this, the wording of the legislative rule remains unchanged. Of course, cases of an endlessly long non-presentation of the regulatory requirement to start fulfilling such obligations, which is extremely undesirable from the point of view of the development of the dynamics of business turnover, are cause for concern. Indeed, too long duration of the opportunity to appeal to the court reduces the discipline of the participants, gives their relations the character of uncertainty, minimizes the objective possibilities of judicial protection and, therefore, is against the public interest. But the method chosen by the lawmaker to avoid such

a negative by starting and ending the statute of limitations (extinguishment of harassment) without fixing the fact of violation is extremely unsuccessful. The position advocated in the doctrine and in individual legislatures, according to which the statute of limitations begins when the creditor has not presented a regulatory claim within a reasonable period, is also not suitable, because, since a reasonable period is a type of definite period, the institution of normalization of indefinite periods does not work at all. Therefore, the author proposes to amend the law by establishing a maximum term for filing a creditor's regulatory claim and noting that if such a claim is not submitted by this date, the preferential seven-day or other period begins.

Key words: *beginning of the period, statute of limitations, demand, term.*

Будь-який цивільно-правовий строк має початковий та кінцевий терміни, відтак юридичні наслідки їхнього настання можуть полягати у визначенні початку дії суб'єктивного права та відповідного обов'язку, обмеженого строком, або їх закінчення. У разі пред'явлення кредитором вимоги про виконання у зобов'язанні з невизначеним строком відбувається одночасне встановлення як початкового моменту строку виконання (від самої вимоги), так і кінцевого (через сім днів чи інший встановлений проміжок часу від заявлення вимоги). В якості прикладу, коли при невизначеності строку в договорі з настанням терміну пов'язується не тільки початок, а й припинення регулятивного зобов'язання, можна навести договір позики. До складу такого договору входить зобов'язальне відношення, за яким кредитор (позикодавець) вправі вимагати повернення речей, визначених родовими ознаками, а боржник (позичальник) мусить їх повернути. Якщо строк у такому зобов'язанні не встановлений, час виконання даного обов'язку може визначатися за вимогою уповноваженого. Вказане правило, зокрема, притаманне для виконання грошових зобов'язань, коли строк не встановлено у договорі [1, с. 4].

Зрозуміло, що не вчинення своєчасно того, що вимагається та становить зміст обов'язку, слід кваліфікувати як правопорушення – прострочення [2]. Від настання такого прострочення виникає охоронне суб'єктивне право уповноваженої особи на захист. Аналізуючи зобов'язання з невизначеним чи обумовленим вимогою строком виконання, слід зазначити, що до пред'явлення вимоги кредитора не можна вважати його суб'єктивне право порушеним, а отже таким, що може захищатися в судовому порядку. Це чітко витікає з частини 2 статті 530 ЦК України. Взагалі, глава 48 Цивільного кодексу побудована таким чином, що встановлює правила поведінки контрагентів, які

відповідають визначенню «виконання зобов'язання належним чином». Всі дії, які знаходяться поза межами вказаних правил слід віднести до неналежного виконання обов'язків. Точно так же побудована і коментована стаття 530 ЦК. Вона встановлює механізм правомірних дій боржника за зобов'язанням, строк виконання якого не визначений або визначається моментом вимоги: він *повинен* виконати зобов'язання в семиденний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає із договору чи актів цивільного законодавства. За даною нормою обов'язок виконання настає (починається) від часу отримання вимоги вірителя. І лише нездійснення такого обов'язку протягом семи днів (або негайно) призводить до неналежного виконання зобов'язання, яке настає у даному випадку у вигляді прострочення боргу.

З викладеного видається цілком очевидною відповідь на питання, коли починається строк для захисту права кредитора у зобов'язанні з невизначеним строком. Разом з тим, правило ч. 5 ст. 261 Цивільного кодексу, яке встановлює момент початку позовної давності від моменту виникнення у кредитора права на вимогу, яскраво відображає триваючу вже багато десятиліть невизначеність у даному питанні як його дослідників, так і законодавців. Основним спірним моментом є можливість обрахування давнісного строку від часу укладення договору. Таку ідею підтримував, зокрема, І.Є. Енгельман ще у 19 столітті. Щоправда, автор не міг не розуміти очевидного: закон відносить початок перебігу давнісних строків до моменту порушення суб'єктивного права, тому він неодноразово вказує, що позов є засобом примусу відповідача за фактом порушення зобов'язального чи речового права до певної дії або до припинення дії. В той же час, вчений все ж продовжував відстоювати тезу про те, що «право на позов за договорами і зобов'язаннями виникає в момент, коли

управнена особа може вимагати виконання за договором чи за зобов'язаннями». Як бачимо, вчений фактично обстоював позицію про виникнення позовного домагання з часу появи у кредитора права на вимогу, котре, за його переконанням, виникало від початку правовідношення, яке він обчислював від моменту укладення угоди. Разом з тим, численні практичні неузгодженості, які виникали при обчисленні давності від такого терміну, були помічені вже давно. Прикметно, що нове цивільне українське законодавство не вирішує їх, а надає нового поштовху. Принаймні, на теоретичному рівні.

Власне кажучи, правило про початок перебігу позовної давності від часу виникнення зобов'язання з невизначеним строком виконання не є новим, воно вже містилося у нашому законодавстві. Так у статті 45 ЦК УРСР 1922 року та відповідних статтях кодексів інших республік передбачалося, що за даними вимогами строк давності починав спливати від моменту виникнення права на вимогу у кредитора за зобов'язанням. Натомість, у цивільному законодавстві 1963 року вказане положення було відсутнє: давність починала свій перебіг з дня, коли боржник не виконував пред'явлену йому кредитором вимогу. Зрештою, при останній кодифікації 2003 року законодавець повернувся до старої редакції, зробивши, на наше переконання, невиправданий крок назад. Отже наразі в теорії, закріпленій законодавчо, маємо правовий механізм, котрий встановлює можливість виникнення права на судовий захист не тільки до факту правопорушення, а й до початку самого регулятивного зобов'язання.

Зобов'язання з невизначеним строком починають діяти після пред'явлення відповідної вимоги кредитором і тривають протягом тижня або іншого обумовленого строку. При цьому поняття «невизначений» у даному відношенні стосується як початкового, так і кінцевого терміну. Ця їхня невизначеність усувається із отриманням вимоги. Разом з тим, у період від укладення такого правочину до моменту пред'явлення кредиторської вимоги зобов'язання з обумовленими сторонами предметом ще не існує, позаяк не настав його темпоральний елемент. Якби ми розмірковували по-іншому і пристали на популярну в цивілістиці думку про те, що зобов'язання з невизначеним строком

виникає від часу укладення угоди, то отримали б цілу низку неузгодженостей між таким тлумаченням взаємин та їх реальним станом. Так, ми б неодмінно та навряд чи перспективно намагалися шукати якесь правове обґрунтування того стану, в якому правовідношення перебуває від часу свого виникнення (укладення правочину) до пред'явлення вимоги вірителя.

Точка зору про можливість існування протягом певного часу зобов'язання, в якому відсутній обов'язок боржника виконувати дії, що становлять його зміст, аж ніяк не виглядає переконливо. Відтак повторимо, єдиним прийнятним поясненням є те, що зобов'язання, відстрочене за згодою сторін до настання в майбутньому вимоги кредитора (як, до речі і відстрочене до певної дати), виникне саме від цього моменту. Що ж тоді становить зміст взаємин між контрагентами протягом часу від встановлення умов зобов'язання до настання моменту його дії? Очевидно, що в цей період існує інше правовідношення. Його зміст складають право кредитора вчинити в будь-який час дію – пред'явити вимогу та обов'язок боржника, котрий полягає в пасивності його поведінки, – утриматися від перешкоджання реалізації відповідного права. Повноваження кредитора після його здійснення припиняється самим фактом реалізації, одночасно породжуючи настання іншого строкового зобов'язання із матеріальним змістом, визначеним при укладенні правочину.

Тепер давайте ще раз співставимо дану конструкцію із правилом частини 5 статті 261 ЦКУ. Останнє вказує, що позовна давність за вимогами із зобов'язань з невизначеним строком починається від моменту, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання. Цілком зрозуміло, що законодавець веде мову про регулятивну вимогу вірителя¹. Пред'явити таку вимогу віритель може від часу укладення правочину, вона становить зміст регулятивного права за первинним відношенням, і факт реалізації його буде правовою підставою для виникнення обумовленого зобов'язання. Тож, як бачимо, закон стверджує,

¹ Якби мова йшла про охоронну позовну вимогу, яка, як відомо виникає із початком позовної давності, отримали б взагалі нісенітницю на кшталт: «позовна давність за вимогами із зобов'язань з невизначеним строком починається від моменту початку позовної давності (коли у кредитора виникає право на позов)».

що регулятивне матеріальне право стає порушеним, з'являється можливість його судового захисту (починається позовна давність) ще до того, як воно взагалі почало діяти. Втім, та ж сама норма зазначає про початок перебігу позовної давності із закінченням наданого боржнику пільгового строку. Якщо розглядати в якості пільгового семиденний або інший обумовлений строк, що починається від пред'явлення вимоги кредитора (а саме так пільговий строк кваліфікують більшість дослідників [3, с. 391–393; 4, с. 421]), то у цьому відношенні нормативний підхід слід визнати правильним (але лише стосовно цієї позиції).

Отже бачимо, що закон встановлює два початкових терміни перебігу давнісного строку: а) від часу виникнення права кредитора на пред'явлення регулятивної вимоги (читай, від укладення правочину) б) від спливу строку виконання матеріального зобов'язання, що почалося із пред'явленням кредиторської вимоги. Мало того, що перший перебіг ніяк не узгоджується з цивілістичними поглядами на сутність суб'єктивного права особи в його непопорушеному (регулятивному) стані та охоронного права на позов, дана конструкція, крім того, передбачає абсолютно невиправдану можливість початку двох давнісних перебігів за одним і тим порушенням – несвоєчасним виконанням обов'язку. Проілюструємо сказане таким прикладом. Особа «А» позичила особі «Б» кошти. Строк повернення позики у договорі зазначений не був. Від часу укладення договору згідно з правилом ч. 2 ст. 530 ЦКУ позичальник має право пред'явити вимогу про повернення коштів. Тож, якщо застосувати положення чинної ч. 5 ст. 261 ЦКУ, позовна давність почнеться саме від складання правочину. Оскільки даний строк має кінцевий термін, через три роки він спливе. Чи може існувати право на вимогу за межами позовної давності, і чи забезпечене воно можливістю судового захисту? Як каже ч. 2 ст. 530 ЦКУ, право пред'явити вимогу може бути реалізованим у будь-який момент. У разі, коли через 10 років кредитор пред'явить ту вимогу, можливість якої у *будь-який час* була встановлена у законі, виникне строковий обов'язок щодо повернення позики, тривалість якого становитиме тридцять днів (ч. 1 ст. 1049 ЦКУ). При невиконанні обов'язку в цей період знову

ж таки за правилом ч. 5 ст. 261 ЦКУ почнеться ще один перебіг позовної давності. А як же бути з першим перебігом, час якого, до речі, вже давно сплив?

Наведемо інший приклад, коли реалізація закладених в коментованій правовій нормі положень створює проблемні практичні ситуації. Припустимо, сторони уклали договір без визначення строку (терміну) виконання боржником свого зобов'язання. Перебіг позовної давності за сенсом ч. 5 ст. 261 ЦКУ почався з дати укладання договору. Через рік кредитор звернувся до боржника з вимогою про виконання обов'язку. Коли негайне виконання не впливає з договору чи актів цивільного законодавства, боржник має семиденний чи інший строк для належного виконання зобов'язання. Відтак вступає в дію припис закону: перебіг позовної давності починається зі спливом пільгового строку. Але ж стосовно зобов'язання за даним договором перебіг позовної давності вже почався більше року тому. Що ж ми отримали, паралельний перебіг двох різних давнісних строків? Навряд чи таку ідею закладали у цей юридичний механізм. За одним і тим же зобов'язанням не може бути декількох строків позовної давності. Отже маємо вважати, що перший давнісний перебіг припинився, натомість почався другий. Але такий підхід знову ж таки не узгоджується з загальними правилами глави 19 Цивільного кодексу. Якщо законодавство і передбачає зміну обчислення давнісних строків, то лише на підставах, встановлених статтями 263, 264 Цивільного кодексу, що регулюють питання зупинення та переривання перебігу позовної давності. В досліджуваному випадку немає обставин, що зумовлюють зупинення чи переривання перебігу позовної давності, але всупереч цьому зміна обчислення неодмінно виникне при застосуванні положень ч. 5 статті 261 ЦКУ. З огляду на відзначене коментовані положення не тільки суперечать іншим нормам основного документу цивільного законодавства України, а й можуть призвести до колізій, в першу чергу, у діяльності судів, які саме і повинні застосовувати позовну давність при вирішенні спорів.

Маємо абсолютно недієву правову норму, про що яскраво свідчить і правозастосовна практика. Неспівпадіння реального суб'єктивного

права із можливістю його захисту протирічить основним принципам цивілістики і є в даному контексті нонсенсом. Тим більше, що право кредитора отримати виконання, що настає після пред'явлення вимоги, ще не настало, тож не є порушеним, але строк давності на судовий захист почав та закінчив перебіг без самого порушення права. Погодьтеся, боржник, так же як і кредитор, мають знати зміст свого обов'язку та права, в тому числі і щодо часу виконання зобов'язання [5, с. 13]. Таке зобов'язання може бути порушеним тільки після свого виникнення та подальшого невиконання протягом встановленого часу. І тільки після цього виникне охоронне захисне право, котре має свій час реалізації – позовну давність. Причому, після порушення виникає зовсім інше – охоронне право, і саме до його змісту входить властивість права бути здійсненим у примусовому порядку [6, с. 118]. То яке ж матеріальне захисне право, обмежене давнісним строком, розпочалося від укладення договору позики та погасилося через три роки? Прийнятна відповідь на це питання відсутня.

Як же дана колізія наразі вирішується в українському правовому середовищі? А ось як. Справу взяв до своїх рук вищий судовий орган країни. При цьому він справедливо виходив з того, що початок перебігу позовної давності пов'язується не стільки зі строком дії договору, як з певними моментами (фактами), які свідчать про порушення прав особи (стаття 261 ЦК України). За змістом цієї норми початок перебігу позовної давності збігається з моментом виникнення в зацікавленій стороні права на позов, тобто можливості реалізувати своє право в примусовому порядку через суд. А поскільки реальне порушення права відбулося після пред'явлення вимоги про виконання договору позики – повернення коштів (протягом місяця вони не були повернуті), саме від даної дати почався перебіг давнісного строку. Фактично висновок Вищого господарського суду був такий «За зобов'язаннями, строк виконання яких не визначений або визначений моментом вимоги, перебіг позовної давності починається від дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання (абзац другий частини п'ятої статті 261 ЦК України),

тобто після закінчення: або передбаченого частиною другою статті 530 ЦК України семиденного строку від дня пред'явлення вимоги; або передбаченого іншим актом цивільного законодавства чи договором іншого пільгового строку, в який боржник має виконати зобов'язання» [7, п. 4.2]. Як бачимо, для отримання бажаного та правильного за суттю результату судовій установі довелося піти на істотне порушення основних теоретичних цивілістичних засад будування матеріальних відносин, підмінивши невірну ідею законодавця, закладену в нормі, про виникнення позову від моменту пред'явлення регулятивної вимоги, на таку ж неправильну по суті конструкцію, за якою право на позов (позовна давність) виникає від моменту появи права на позов. Даруйте за тавтологію, але вона явно прописана у постанові Пленуму. А чи не ліпше було б виправити існуючі негаразди з текстом закону, не вдаючись до подібних еквілібристичних екзерцисів правозастосовного органу, а шляхом коригування недієвого правила самим законодавцем?

Можливо, вихід із даної ситуації лежить у застосуванні правила, за яким у випадку, коли зобов'язання не передбачає строк його виконання або не містить умов, які дозволяють визначити даний період, воно має бути виконано у *розумний строк*? Розглянемо подібний підхід. Спершу отримуємо картину, де зобов'язання, не виконане в розумний строк, а також зобов'язання, строк виконання якого визначений моментом вимоги, боржник повинен виконати в семиденний період від дня пред'явлення кредитором вимоги про його виконання, якщо обов'язок виконання в інший строк не витікає із закону, інших правових актів, умов зобов'язання, звичаїв ділового обороту чи суті зобов'язання. Як бачимо, дана парадигма проводить чітке розмежування зобов'язань, у яких строки є невстановленими або визначеними моментом вимоги кредитора. Саме перші з них мають виконуватися у розумний строк. Та, як ми вже вказували [8, с. 46–47], розумний строк не може кваліфікуватися як невизначений. На рівні оцінки ділових звичаїв, згідно із судовим розсудом тощо дані строки повинні мати конкретну тривалість для певних груп правовідносин, що відбуваються у певному місці та у певний час

[9, с. 75–77]. Якби розумний строк не мав своєї конкретної тривалості, це була б абстракція, котра не може застосовуватися у цивільному праві. Отже, позаяк сторони не встановили тривалість свого відношення, його встановлює законодавство, надаючи йому визначених характеристик.

Тож, чи взагалі підходить правило, за яким строк виконання такого обов'язку визначається нормативно, для регулювання досліджуваних відносин з невизначеним строком задля досягнення їхньої впорядкованості, і саме із пропуском даного періоду пов'язане виникнення позовного домагання і початок давнісного перебігу? На це питання ми не можемо відповісти ствердно. По-перше, такий підхід нівелює саме значення невизначеного строку як можливості сторін за взаємною згодою узгоджувати час виникнення регулятивного зобов'язання та вчинення певних дій в його межах. По-друге, якщо розглядати зобов'язання з невстановленим строком в межах чинної правової конструкції, незрозумілим все-таки є строк його виконання. Візьмемо той же договір позики. Якщо сторони не обумовили час повернення грошей, то їх слід віддавати у розумний строк. Припустимо, що розумний строк для повернення позики згідно із діловими звичаями становить один рік. Коли обов'язок протягом цього періоду не виконаний, строк виконання автоматично переноситься. Зобов'язання з невстановленим строком від моменту закінчення розумного строку стає тотожним зобов'язанню з строком, визначеним вимогою правоволодільця. Тобто, тепер його початок відбудеться тільки після вимоги вірителя, а боржник взагалі не повинен виконувати свій обов'язок до пред'явлення про це вимоги. Як бачимо, від моменту укладення договору існувало зобов'язання з конкретним змістом, розумної тривалості. До його складу входило право кредитора вимагати виконання та відповідний обов'язок боржника. Після закінчення розумного строку дане зобов'язання припинилося і почалося інше: кредитор має право пред'явити вимогу – боржник повинен цьому не перешкоджати. І лише після пред'явлення цієї кредиторської вимоги виникає нове строкове зобов'язання з тим же змістом. У нашому прикладі, якщо позикодавець пред'явить вимогу про виконання через 30 років, вона має бути виконана протягом тридцяти днів від цієї дати.

Не важко переконатися, що подібний правовий підхід ще більше, ніж чинний наразі, ускладнює визначення моменту, коли право кредитора за зобов'язанням із невстановленим строком стає порушенням і у нього виникає право на позов (починається позовна давність). Початок перебігу давнісного строку за вимогами з такого зобов'язання теж починається від моменту, коли у вірителя з'являється право пред'явити вимогу. Про яку вимогу йдеться у даному випадку? Якщо про регулятивну вимогу в межах дії строкового (з розумним строком) зобов'язання, то приходимо до неправильного результату: право на домагання виникає ще до порушення. Такий же наслідок буде і у разі, якщо поняття «вимога» розуміти як *регулятивне* повноваження кредитора після закінчення розумного строку.

Отже, чинний правовий механізм, що регулює як час виконання обов'язку при невизначеності строку, так і момент виникнення охоронного повноваження при прострочці такого виконання [10, с. 135–137], не можна назвати адекватним. Втім спробуємо зрозуміти мотиви, якими, скоріш за все, керувався законодавець, запроваджуючи вказане недієве правило частини 5 ст. 261 ЦКУ. Як відомо, інститут позовної давності історично був запроваджений з метою досягнення визначеності у цивільних відносинах, зокрема, стосовно реалізації права на позов. Загальноприйнятною точкою зору є та, що занадто довга тривалість можливості звернення до суду зменшує дисципліну учасників, надає їхнім відносинам характеру невизначеності, мінімізує об'єктивні можливості судового захисту і, отже, суперечить суспільним інтересам. Керуючись тією ж логікою щодо соціально бажаного результату, можна уявити, що тривале непред'явлення вимоги у регулятивних відносинах з невстановленим часом виконання призводить до подібних негативних наслідків. Скажімо, у наведеному вище прикладі, непред'явлення кредитором протягом 10-20 років вимоги про повернення позики ускладнює виконання обов'язку боржником з об'єктивних чи суб'єктивних причин, виникають також проблеми щодо подальшого судового захисту права в силу застарівання чи знищення доказів тощо. З наявністю такої проблеми суспільного значення можна

погодитися. Можна припустити, що саме задля її вирішення законодавець пішов на спеціальну зміну загального правила про початок позовної давності для коментованих відносин, встановивши її початковий момент не від правопорушення, а від виникнення зобов'язання.

Як бачимо, існуючий правовий інструментарій не вирішує питання тривалої невизначеності правовідношення, якщо строк зобов'язання не встановлений. Вище вже вказувалося, що чинне нормативне правило ч. 5 ст. 261 ЦКУ цілком припускає початок перебігу позовної давності у випадках, коли цивільне суб'єктивне право не порушене. Така теоретична недосконалість даного механізму не може не мати негативного впливу при практичному його застосуванні, позаяк отримуємо порушення об'єктивних закономірностей щодо співвідношення права на захист і перебігу позовної давності. При існуючій правовій невизначеності за такої ситуації питання про порушення права та початок перебігу позовної давності відносяться цілковито на розсуд суду, що не є правильним.

Очікуваний соціально бажаний ефект не досягається, і проблема залишається. Вирішувати її було б правильно не за рахунок штучної побудови абсолютно неадекватного та непрагматичного правила, а іншими способом. Наприклад шляхом законодавчого обмеження часу можливого пред'явлення вимоги, коли у самому договорі воно відсутнє. Такий граничний строк пред'явлення вимоги у зобов'язанні з невизначеним строком міг би співвідноситися з розумним для кожного конкретного зобов'язання строком. Із спливом даного періоду можливість пред'явлення вимоги втрачається, при цьому одночасно починається перебіг пільгового семиденного чи іншого строку. Після його закінчення і має обчислюватися перебіг позовної давності.

Тож, частину 2 статті 530 ЦКУ слід доповнити, **встановивши максимальний термін для заявлення регулятивної вимоги вірителя та зазначивши, що у разі непред'явлення до цієї дати такої вимоги починається перебіг пільгового семиденного чи іншої тривалості строку**².

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Гуйван П.Д. Темпоральні аспекти виконання грошового зобов'язання та застосування відповідальності за його порушення. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 1. С. 3–7.
2. Печений О.П. Прострочення виконання договірних зобов'язань : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право. Харків, 2002. 21 с.
3. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, Т.І. Бегова та ін. ; за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т. 1. 656 с.
4. Цивільне право України : підручник. Кн. 2. / за редакцією О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. 3-вид., допов. і перер. Київ : Юрінком Інтер, 2010. 976 с.
5. Молчанов Р.Ю. Сім днів належать боржнику. Про деякі аспекти практики застосування положень частини 2 ст. 530 ЦК України. *Юридичний Вісник України*. 2010. № 40(796). С. 10–14.
6. П'янова Я.В. Судовий захист майнових цивільних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Харків, 2009. 224 с.
7. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України № 10 від 29.05.2013 р. «Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13#Text>
8. Гуйван П. Д. Загальна характеристика строків у цивільно-правовому зобов'язанні. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. Т. 28. С. 44–50.
9. Тобота Ю.А. Принцип справедливості, добросовісності і розумності у цивільному праві : монографія. Харків : Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2020. 143 с.
10. Кушерець Д. Охорона та захист майнових прав у сфері договірних прав України : моногр. Київ : Знання України, 2014. 463 с.

² Розумну тривалість пропонується установити не для виконання обов'язку із зобов'язання з невизначеним строком, як це зроблено в російському законодавстві (бо це, як доведено, нічого не змінює), а для пред'явлення вимоги кредитора. В якості розумного строку може запроваджуватися максимально прийнятний для суспільства час, що реально спливає від укладення правочину до пред'явлення кредиторської вимоги у подібних зобов'язаннях.